

СТАНОВЛЕННЯ ГОЛОВНИХ ІДЕЙ ФІНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ (1917–1939 РР.)

Ключові слова: ідеї фінського державотворення, демократія, реконсолідація, підготовка до відбиття агресії.

Keywords: ideas of Finnish state formation, democracy, reconsolidation, preparation for repelling aggression.

Із проголошенням незалежності, 6 грудня 1917 р., перед Фінляндією постало питання формування ідейної основи державотворення, яке до того мало два основні прояви – відстоювання представниками поміркованих політичних сил автономних прав Великого князівства Фінляндського та боротьбу руху активізму за незалежність. Актуальність теми полягає в тому, що ідеї фінської державності, сформовані протягом перших двох десятиліть її незалежного розвитку, й досі мають значний вплив на розвиток країни. Саме в цей період відбулося зародження ідей фінської демократії та консолідації фінського суспільства в боротьбі з загрозами незалежності країни.

Мета нашого розгляду – вивчення характерних рис становлення головних ідей фінського державотворення в 1917–1939 рр. та їх вплив на розвиток країни.

Першочерговим питанням, що постало під час оформлення фінської держави, був вибір форми державного устрою країни, який став каталізатором активного політичного протистояння між прихильниками республіканського і монархічного устрою. Мирну політичну боротьбу в розв’язанні цього питання було перервано в січні 1918 р. спробою радикальних фінських соціал-демократів захопити владу збройним шляхом за підтримки та активної участі більшовицької Росії [1, 309]. Так у Фінляндії виникла громадянська війна, що тривала з січня до травня 1918 р. й завершилась перемогою «білих» – захисників легітимного фінського уряду. Саме події громадянської війни стали підґрунтям, на якому далі поставали провідні ідеї фінської державності.

Перша з ідей була безпосередньо пов’язана з питанням вибору форми державного устрою, яке так і не було остаточно вирішено до громадянського конфлікту. Фінське суспільство загартувалось у протистоянні спробам російського царату обмежити автономію Великого князівства та міцніше прив’язати його до Російської імперії. Суспільну витривалість зміцнювала перемога в громадянській війні легітимної влади й короткостроковий та умовний етап монархії, а також успішна війна з більшовицькою Росією. Подолання цих перепон затвердили у фінському суспільстві світоглядне переконання в тому, що тільки демократично обраний та підзвітний уряд може бути опорою в подальшому розвитку фінської держави.

Саме тому ще в період формального монархічного ладу за регентства генерала Маннергейма розпочався процес закріплення республіканської форми влади. Остаточне оформлення ідей фінської демократії відбулося 17 і 25 червня 1919 р. із затвердженням конституції, яка проголошувала країну демократичною парла-

ментською республікою, та проведенням перших президентських виборів, пере-могу на яких здобув Каарло Столберг [4].

Наступна ідея актуальна для Фінляндії до 40-х рр. ХХ ст. – реконсолідація фінського суспільства, яке було роз'єднане під час громадянської війни [2, 335]. Початкові кроки до цього відбулися у перші повоєнні роки. Здійснювалась поступова нормалізація відносин фінських політичних партій з поміркованими соціал-демократами, що не підтримали спробу перевороту; провадилась амністія та перегляд справ низки фінських «червоних». У 1923 р. була заборонена діяльність фінської комуністичної партії, яка виступала в якості основного рупора поширення ідей розбрату та недовіри в суспільстві. Основні зусилля як народу, так і держави протягом перших років були направлені на модернізацію й економічну розбудову країни. Попри ефективність вказаних заходів, остаточно загоєння ран громадянської війни відбулося лише у 1939 р., коли все фінське суспільство, навіть носії вкрай лівих ідей, об'єдналися в захисті країни від «совєтської» агресії.

Зазнавши нападів з боку як російського імперіалізму, так і більшовицьких гібридних спроб захоплення країни, фіни виробили ідею готовності до агресії, яка виявилась у декількох варіаціях. По-перше, в 1918–1922 рр. Фінляндія вела активну боротьбу проти поширення більшовизму – фінські добровольці брали участь у війні за незалежність Естонії та підтримували Карельських повстанців (Друга радянсько-фінська війна). По-друге, здійснювалась підготовка до війни – розбудовувалась лінія укріплень на Карельському перешийку, яка отримала назву «Лінії Маннергейма». Водночас запроваджувалась підготовка системи резервів за допомогою спеціалізованих військових училищ та закладів для спортивної стрільби тощо [3, 283]. Утім після підписання радянсько-фінського договору про ненапад у 1932 р. поступово зменшувалась пильність фінської влади до «совєтської» загрози, відбувалося скорочення військового бюджету. Проте ефективні заходи минулих років підготовки дали змогу Фінляндії вистояти й захистити свою незалежність під час радянсько-фінської війни 1939–1940 рр. [5].

Отже, становлення головних ідей фінського державотворення в 1917–1939 рр. було безпосередньо пов'язане з історичним досвідом фінського народу. Розбудова демократії у країні впливала з бажання недопущення повторення утисків прав, які відбувалися за часів Російської імперії. Зі свого боку, ідеї реконсолідації та підготовки до відбиття потенційної загрози з боку СРСР зумовлювалися досвідом громадянської війни 1918 р. Ідеї готовності та об'єднання суспільства виправдали себе під час Радянсько-фінської війни 1939–1940 рр., давши змогу Фінляндії зберегти свою незалежність.

Джерела та література

1. Ковальов Д. Озерний край у 1918-му: «фінляндський меч» під «німецьким щитом». *Питання німецької історії*. 2016. С. 304–319.
2. Маннергейм К. Спогади. Том I. Київ: Наш Формат, 2020. 376 с.
3. Юссіла О., Гентіля С., Неваківі Ю. Від Великого Князівства до сучасної держави: Політична історія Фінляндії від 1809 року. Київ: Унісерв, 2002. 407 с.
4. Constitution Act of Finland. 17 July 1919. URL: servat.unibe.ch/icl/fi01000_.html#S001
5. Northern Theatre: Sisu. *The Time magazine*. 1940. January 8. P. 25. URL: time.com/vault/issue/1940-01-08/page/29/